

การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอลำดวน จังหวัดนครราชสีมา

เสาวลักษณ์ ยมรัตน์¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และจัดทำคู่มือและประเมินคู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอลำดวน จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอลำดวน จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 17 คน และผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) แบบสอบถามความต้องการในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของบุคลากร และแบบประเมินคู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองจาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการคือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อนักเรียน ผลจากการสนทนากลุ่มพบว่าโรงเรียนยังไม่มีแผนในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ไม่มีความหลากหลาย ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบไม่เข้าใจแนวปฏิบัติและการดำเนินงานไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ขาดการประสานงานกันทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน และขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน
2. ความต้องการของบุคลากรในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอลำดวน จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมมีความต้องการพัฒนาอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความต้องการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน
3. การจัดทำคู่มือระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ได้จากการสนทนากลุ่มและการศึกษาความต้องการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของบุคลากรโรงเรียนบ้านหนองจานนำมาจัดทำคู่มือ องค์ประกอบ มีดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ 2) ขอบเขต คำจำกัดความ 3) ความรับผิดชอบ 4) ขั้นตอนการปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5) เอกสารอ้างอิง แบบฟอร์มที่ใช้ และเอกสารบันทึก 6) ความรู้เพิ่มเติมในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการประเมินคู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอลำดวน จังหวัดนครราชสีมา ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ด้านความเหมาะสม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความเป็นไปได้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน

คำสำคัญ : ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน; คู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

¹ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

340 ถนนสุรนารายณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 30000

อีเมล: saowalak.ymr@gmail.com

THE DEVELOPMENT OF STUDENT ASSISTANT SYSTEM: A CASE STUDY OF BANNONGJAN SCHOOL, KHAM SAKAESAENG DISTRICT, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

Saowalak Yommarat¹

Abstract

This research aimed to study and to develop student assistant system in order to create and to evaluate an operational guidebook for Student Assistant System at Bannongjan School. The sample group of this research consisted of 17 teachers and officers at Bannongjan School, Kham Sakaesaeng District, NakhonRatchasima Province, under the authority of NakhonRatchasima Primary Educational Service Area Office 5 the academic year of 2016; and 5 experts to evaluate the operational guidebook of student assistant system. The findings of this research were as follows:

1. The operation of student assistant system consisted of 5 essential aspects: 1) getting to know students individually, 2) screening students, 3) promoting and developing students, 4) preventing and solving problems, and 5) transferring students. The results of group conversations: The school did not have a plan in operating student assistant system; it lacked of various kinds of equipment; responsible people did not understand the operational process and this caused the process to not fall into the same pace; there was not a good coordination both in internal and external school; and there was not a continuity of the operation.

2. The requirements of officers in developing student assistant system at Bannongjan School, Kham Sakaesaeng District, NakhonRatchasima Province in general was in a high level. Moreover, the level of officers' requirements in all aspects of student assistant system was high as well.

3. The data collected from focus group and the study were compiled and created as a guidebook of student assistant system. The guidebook consisted of 6 elements: 1) objectives, 2) rationales and definitions, 3) responsibilities, 4) five operational procedures of student assistant system, 5) references, forms and memorandums, and 6) extra knowledge in operating student care and support systems. Moreover, the results of experts' opinions in evaluating the suitability aspect and possibility aspect of the student assistant system guidebook in general were in the highest level.

Keywords: student assistant system; An operational guidebook for Student Assistant System

¹ Faculty of Education, NakhonRatchasimaRajabhat University
340 SuraNarai Road, TumbolNaimueang, AmphoeMueang, NakhonRatchasima
Email: saowalak.ymr@gmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญเพราะสาเหตุที่ว่ามนุษย์เป็นกลไกขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนซึ่งเป็นอนาคตของชาติที่เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความรอบรู้ มีความเข้าใจ มีทักษะในการทำงาน สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลประหยัดคุ้มค่าและมีประโยชน์สูงสุด จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ซึ่งยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ให้ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” แสดงให้เห็นว่าหากคนได้รับการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ก็จะทำให้เกิดความสมบูรณ์ด้วยร่างกาย จิตใจ สติปัญญา เป็นคนที่มีความรอบรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม ความคิดวิเคราะห์ ฟังตนเองได้ก็จะทำให้ประชาชนมีทั้งมีความสุข สังคมเข้มแข็ง ประเทศชาติมีความมั่นคง (Office of the National Economics and Social Development Board, 2011, p. 1)

Office of the Basic Education Commission (2003, p. 36) มีนโยบายให้สถานศึกษาในสังกัดทุกสถานศึกษาจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และกำหนดมาตรการสนับสนุนส่งเสริมศักยภาพนักเรียน เน้นกิจกรรมส่งเสริมพัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหา และการคุ้มครองสิทธิเด็ก โดยการมีมาตรการให้สถานศึกษามีมาตรฐานในการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดกิจกรรมส่งเสริมความปลอดภัยด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทางสังคมสิทธิเด็ก ตลอดจนป้องกันแก้ไขปัญหาสารเสพติด ปัญหาพฤติกรรมนักเรียน ปัญหาทางเพศและปัญหาอื่น ๆ โดยประสานความร่วมมือกับเครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรในท้องถิ่น การจัดทาระบบข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการพัฒนา ส่งเสริม แก้ไข และส่งต่อนักเรียนอย่างเป็น

ระบบ โรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่ให้การศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน (Office of the Basic Education Commission, 2004) สถานศึกษาในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการพัฒนาผู้เรียน จึงควรนำกระบวนการการจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาใช้ และให้บุคลากรทุกคนที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันดำเนินงานอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้ความช่วยเหลือได้ทั้งในเชิงสร้างเสริมภูมิคุ้มกัน ไม่ให้เกิดปัญหาการส่งเสริมการพัฒนาตามศักยภาพตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหาเบื้องต้นได้

โรงเรียนบ้านหนองจานเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนได้จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับหนึ่ง โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการพัฒนาให้นักเรียนให้มีความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา (Bannongjan school, 2016, p. 27) ผู้วิจัยซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่าจากบริบทการทำงาน การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านหนองจาน ยังต้องพัฒนาเพื่อให้การดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้การดำเนินงานยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร ความเข้าใจแต่ละฝ่ายยังไม่ตรงกัน ทำให้การทำงานมีอุปสรรคจากสภาพและปัญหาดังกล่าวถึงข้างต้น ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้มีกระบวนการทำงานเป็นระบบ มีความชัดเจน มีการประสานความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกโรงเรียน รวมทั้งวิธีการ กิจกรรมและเครื่องมือต่าง ๆ ที่มีคุณภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอันจะส่งผลให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ โดยการจัดทำคู่มือและประเมินคู่มือการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คู่มือจะสามารถช่วยให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างครูประจำชั้น ครูที่

ปรึกษา ครูภายในโรงเรียน และเป็นประโยชน์ต่อครู ในการวางแผนกิจกรรมให้สอดคล้องกับนโยบายของ กระทรวงศึกษาธิการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอขามสะแกแสง จังหวัด นครราชสีมา
2. เพื่อพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอขามสะแกแสง จังหวัด นครราชสีมา
3. เพื่อจัดทำคู่มือและประเมินคู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้าน หนองจาน อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาและหาแนวทางพัฒนาระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน : โรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอ ขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้เป็นกรณีศึกษา ซึ่งผู้วิจัยกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการวิจัยแบบเจาะจง (Purposive Selection) กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหาร และครูโรงเรียนบ้านหนองจานอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 17 คน
2. ตัวแปรที่ศึกษาคือระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Office of the Basic Education Commission, 2009, p. 18) ได้กล่าวถึงกระบวนการดำเนินงานระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ด้านได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การ คัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนาการเรียน 4) การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข 5) การส่งต่อนักเรียน

2.1 องค์ประกอบคู่มือ Office of the Public Sector Development Commission. (2009, p.33) ได้เขียนถึงองค์ประกอบของการจัดทำคู่มือ มีอยู่ ทั้งหมด 8 ส่วน คือวัตถุประสงค์ (Objectives)ขอบเขต (Scope)คำจำกัดความ (Definition)ความรับผิดชอบ (Responsibilities) ขั้นตอนการปฏิบัติงาน (Proce- dure) เอกสารอ้างอิง (Reference Document) แบบฟอร์มที่ใช้ (Form) และเอกสารบันทึก (Record)

2.2 เกณฑ์การประเมินคู่มือของ Stufflebeam (1975) ประธานคณะกรรมการพัฒนาเกณฑ์สำหรับการ ประเมินเอกสารและโครงการทางการศึกษา ได้เสนอ เกณฑ์ 4 หมวด คือ A มาตรฐานการใช้ประโยชน์ (Utility Standards) B มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) C มาตรฐานความเหมาะสม (Propriety Standards) D มาตรฐานความถูกต้อง (Accuracy Standards) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ใช้เกณฑ์การประเมิน 2 หมวด คือ หมวด C มาตรฐานความเหมาะสม (Propriety Standards) และ หมวด B มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility Standards)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบสภาพและปัญหาการดำเนินงาน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา
2. ได้แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอ ขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา
3. ได้คู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นระบบที่จะช่วย

ในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ นอกจากนั้นระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่จะช่วยให้ครู ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องใช้เป็นกลไกในการดูแลช่วยเหลือเด็กเยาวชนให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขมีผู้นำเสนอความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ได้แก่ Office of the Basic Education Commission, 2009, p. 17) ได้ให้ความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่าเป็นกระบวนการดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบมีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และคณะครู มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานและคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ วัตถุประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้ดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีการทำงานร่วมกันโดยผ่านกระบวนการทำงานที่ชัดเจน มีร่องรอย หลักฐานการปฏิบัติงานสามารถตรวจสอบและประเมินผลได้

กระบวนการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลการคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียนการป้องกันและแก้ไขปัญหาและการส่งต่อ ปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนผู้วิจัย สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะประกอบไปด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครูทุกคน คณะทำงาน ครูที่ปรึกษา ให้ความร่วมมือกัน ในการให้ความรู้ สนับสนุนการดำเนินงานในการให้คำปรึกษาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาของนักเรียนอย่างต่อเนื่องสำหรับแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน Office of the Basic

Education Commission, 2003, pp. 9-10) กล่าวว่า การบริหารจัดการการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหมายถึง การบริหารจัดการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั่วถึงและมีคุณภาพ ทั้งนี้เพื่อมุ่งพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพได้มาตรฐานที่กำหนด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Office of the Basic Education Commission, 2009, p. 13) กล่าวว่า การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สถานศึกษาจะต้องเตรียมวางแผนและเตรียมความพร้อมเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายโดยเตรียมความพร้อมของผู้เกี่ยวข้องในส่วนต่าง ๆ แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนครูและบุคลากรในโรงเรียนทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันรวมถึงผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษางานวิจัยต่างประเทศผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยของ Williams (2008) ซึ่งศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน: การศึกษาการจัดการจัดการองค์กรและการรับรู้ด้านทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างส่วนเชื่อมต่อกับเรื่องสุขภาพของเยาวชน การวิจัยเชิงบรรยายแบบกรณีศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบผลการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างกันในพฤติกรรมด้านการเชื่อมต่อองค์ประกอบย่อยในแต่ละโมเดล และพบว่าความแตกต่างนี้ มีความเด่นชัดที่สุดในการบริหารกระบวนการด้านการติดตามผลและยังมีผลกระทบต่อนักเรียนที่รับบริการจากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

จากการศึกษาความหมายและกระบวนการของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนผู้วิจัย ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีขั้นตอน มีระบบ วิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้

แนวคิดเกี่ยวกับคู่มือ

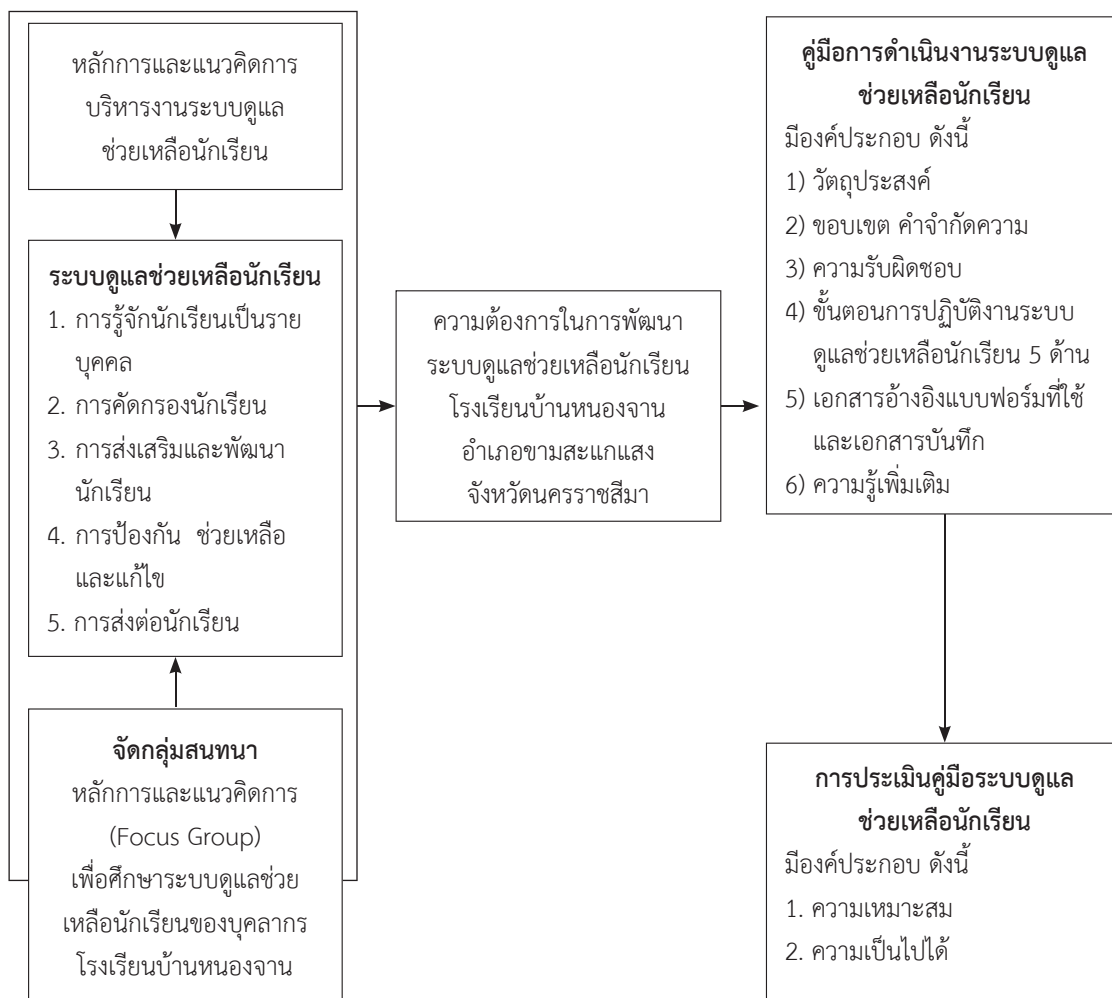
ในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนให้มีประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคู่มือในการปฏิบัติงาน เพราะคู่มือจะกำหนดเป้าหมาย วิธีการดำเนินงานตลอดจนการวัดผล และ ประเมินผล ซึ่งความหมายของคู่มือ ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ Changkwan-yuen et al. (2005, p.153) ได้ให้ความหมายของคู่มือไว้ว่า เป็นหนังสือที่ใช้ควบคู่กับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นหนังสือที่ให้แนวทางการปฏิบัติให้กับผู้ใช้สามารถกระทำสิ่งนั้น ๆ ให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ส่วนคู่มือครูนั้นเป็นหนังสือที่ให้แนวทางและแนะนำเกี่ยวกับสาระวิธีการ กิจกรรม สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งข้อมูล แหล่งอ้างอิงต่าง ๆ ปกติมักจะใช้ควบคู่กับหนังสือควบคู่กับหนังสือนักเรียนเป็นหนังสือที่ครูได้ศึกษาด้วยตนเองได้ส่วนประเภทของคู่มือ Suwannarod et al. (1992, p. 77) ได้แบ่งประเภทของคู่มือ ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) คู่มือการสอนหรือคู่มือการจัดกิจกรรมและคู่มือหนังสือเรียน Changkwan-yuen et al. (2005, pp. 132-134) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาคู่มือไว้ว่าจะต้องเน้นแนวปฏิบัติเป็นสำคัญ วิธีการจัดกิจกรรมนั้น จะต้องเขียนไว้ให้สามารถปฏิบัติตามขั้นตอนได้และควรแสดงภาพ แผนภูมิ แผนผัง เพื่อช่วยให้ครูผู้สอนสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนได้ง่าย ส่วนการเขียนคู่มือต้องใช้ภาษาที่ผู้อ่านได้รับความรู้และความเข้าใจ แนวทางการพัฒนาคู่มือจะต้องเน้นการปฏิบัติเป็นสำคัญความหมายของการประเมินคู่มือ Chooto (1995, p. 9) ให้ความหมายของการประเมิน หมายถึง กิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ ความหมายเท็จจริงเกี่ยวกับความต้องการ การหาแนวทางวิธีการปรับปรุง วิธีการจัดการเกี่ยวกับคู่มือ และหาผลที่แน่ใจว่าเกิดจากพัฒนาคู่มือเพื่อการเพิ่มคุณภาพ และประสิทธิภาพของโครงการให้ดียิ่งขึ้นจากการศึกษาความหมายของการประเมินคู่มือผู้วิจัย

สรุปได้ว่า การประเมินคู่มือหมายถึง กระบวนการซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ที่ใช้ในการตัดสินใจว่าคู่มือระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พัฒนาขึ้นนั้น บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ เพื่อเป็นทางเลือกในการดำเนินโครงการครั้งต่อไป

จากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้มองเห็นว่าการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เมื่อได้แนวทางการพัฒนาแล้วควรนำมาสร้างคู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้เป็นแนวทางการปฏิบัติงานให้ผู้ใช้อคู่มือได้ศึกษาทำความเข้าใจและสามารถนำคู่มือมาใช้ในการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน Office of the Basic Education Commission, 2009, p. 18) ซึ่งกล่าวถึงกระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน 4) การป้องกัน ช่วยเหลือและแก้ไข 5) การส่งต่อนักเรียน

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน:กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้กำหนด

ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน แต่ละขั้นตอนผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษากระบวนการช่วยเหลือนักเรียนในขั้นตอนที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด จุดประสงค์ของการดำเนินงานและหลักการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือ

นักเรียน โดยศึกษาจากหนังสือและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวบรวมเอกสาร ข้อมูล แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านหนองจานเพื่อทราบถึงสภาพปัจจุบัน และปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่วนแหล่งข้อมูล คือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและการสนทนากลุ่ม (Focus group) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบบันทึกข้อมูลและแบบบันทึกการสนทนา

กลุ่มเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลมีกระบวนการดังนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด และจุดประสงค์ของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลและเขียนรายงานส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้มีการสังเคราะห์เนื้อหาเพื่อให้ได้กรอบแนวคิดในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus group) ในการศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่ได้จากการถอดเทป (Transcript) ร่วมกับการใส่รหัสอย่างเป็นระบบ ตามวิธีการของ Krueger และ Morgan (as cited in Burikul&Pongsaksri, 2007, pp. 44-45)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาความต้องการในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยนำข้อมูลที่ได้จากผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนบ้านหนองจานมาวิเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านหนองจานตัวแปรที่ศึกษาคือความต้องการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านหนองจานกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารและครูโรงเรียนบ้านหนองจานจำนวน 17 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งพัฒนาและดัดแปลงจากแบบสอบถามที่กรมสุขภาพจิตร่วมกับกรมสามัญศึกษาสร้างขึ้น จำนวน 48 ข้อ และแบบสอบถามปลายเปิด ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งเป็นแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (Srisaart, 2002, p. 45) และตอนที่

3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับความต้องการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำคู่มือและทำการประเมินคู่มือระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1-2 มาจัดทำคู่มือระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและประเมินด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของคู่มือระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านหนองจานในการจัดทำคู่มือผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรที่ศึกษาคือองค์ประกอบคู่มือ ส่วนแหล่งข้อมูลได้นำมาจากการศึกษาข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบบันทึกการร่างคู่มือ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 - 2 มาวิเคราะห์เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกำหนดองค์ประกอบและจัดทำโครงร่างของคู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขโครงร่างคู่มือตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิแล้วนำมาใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การประเมินคู่มือผู้วิจัยได้นำตัวแปรที่ศึกษาซึ่งได้แก่ความเหมาะสม (Propriety Standards) และความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) โดยใช้กลุ่มเป้าหมายได้แก่ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินคู่มือ โดยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน

ผลการวิจัย

ในขั้นตอนที่ 1 ศึกษากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยผลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่าระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ คือการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนาการเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหาและการส่งต่อนักเรียน ในส่วนของการสนทนากลุ่ม (Focus group) เกี่ยวกับสภาพ

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองจาน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสนทนากลุ่มกับผู้บริหาร ครู และบุคลากรโรงเรียนบ้านหนองจาน จำนวน 17 คน สรุปประเด็น ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลของโรงเรียนไม่มีแบบบันทึกในด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลการคัดกรองนักเรียน เช่นการให้ข้อมูลของนักเรียนไม่สมบูรณ์ทำให้การคัดกรองไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันมีเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนไม่หลากหลาย ทำให้ไม่สามารถนำข้อมูลมาใช้ในการคัดกรองเด็กได้และไม่มีการวางแผนและการกำหนดแนวทางของผู้รับผิดชอบในการให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหาอย่างเหมาะสม การส่งเสริมและพัฒนานักเรียนได้แก่โรงเรียนยังไม่มีดำเนินการฝึกทักษะการใช้เครื่องมือหรือวิธีการวัดศักยภาพหรือความสามารถพิเศษของนักเรียนยังดำเนินการไม่จริงจังและไม่ต่อเนื่องและโรงเรียนมีงบประมาณไม่เพียงพอในการส่งเสริมสนับสนุนเพื่อพัฒนาศักยภาพ การป้องกันและแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันประสานงานกันและโรงเรียนมีการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายังไม่ครอบคลุมในหลายด้านและในด้านการส่งต่อนักเรียนทางโรงเรียนไม่มีข้อมูลและไม่มีระบบในการส่งต่อ ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการส่งต่อในกรณีที่นักเรียนมีปัญหาที่ซับซ้อนและผู้ปกครองไม่เข้าใจและไม่ยอมรับว่านักเรียนมีปัญหาทำให้การยากต่อการส่งต่อ

ส่วนขั้นตอนที่ 2 คือการศึกษาความต้องการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาความต้องการในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ความต้องการของบุคลากรในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมาในแต่ละด้านแตกต่างกันออกไป ซึ่งใน

ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19, SD = 0.46$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูง 3 อันดับแรกได้แก่ โรงเรียนควรมีการวางแผนงานรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($\bar{X} = 4.82, SD = 0.39$) ควรมีการจัดทำระเบียบสะสมของนักเรียนรายบุคคล ($\bar{X} = 4.29, SD = 0.84$) และโรงเรียนควรมีการใช้แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) ($\bar{X} = 4.29, SD = 0.68$) ด้านการคัดกรองนักเรียนโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03, SD = 0.37$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูง 3 อันดับแรก คือโรงเรียนควรกำหนดแนวทาง และวิธีการคัดกรองนักเรียน ($\bar{X} = 4.41, SD = 0.61$) รองลงมาคือโรงเรียนควรจัดหา หรือสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการคัดกรองนักเรียน ($\bar{X} = 4.41, SD = 0.50$) และโรงเรียนควรมีการกำหนดผู้รับผิดชอบการคัดกรองอย่างชัดเจน ($\bar{X} = 4.29, SD = 0.68$) ด้านด้านการส่งเสริมนักเรียนโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05, SD = 0.38$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก โรงเรียนควรมีการจัดกิจกรรมโฮมรูมให้กับนักเรียน ($\bar{X} = 4.47, SD = 0.51$) โรงเรียนควรมีการจัดหา สร้าง ฝึกทักษะการใช้เครื่องมือหรือวิธีการวัดศักยภาพหรือความสามารถพิเศษของนักเรียน ($\bar{X} = 4.29, SD = 0.68$) และโรงเรียนควรมีการจัดทำโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศักยภาพนักเรียนตามผลการคัดกรองเช่น ศิลปะ ดนตรี กีฬา ฯลฯ ($\bar{X} = 4.23, SD = 0.90$) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94, SD = 0.42$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูง 3 อันดับแรก คือโรงเรียนควรดำเนินการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะชีวิต ($\bar{X} = 4.29, SD = 0.68$) โรงเรียนควรมีการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์และความร่วมมือกับผู้ปกครอง ($\bar{X} = 4.17, SD = 0.72$) และโรงเรียนควรมีการจัด

กิจกรรมซ่อมเสริมสำหรับช่วยและเพิ่มเติมให้นักเรียนเกี่ยวกับการเรียนทางวิชาการและกิจกรรมต่าง ๆ ($\bar{X} = 4.05$, $SD = 0.65$) ด้านการส่งต่อ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$, $SD = 0.40$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูง 3 อันดับแรกคือ โรงเรียนควรมีการจัดทำข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนที่ช่วยเหลือ ($\bar{X} = 4.23$, $SD = 0.72$) โรงเรียนควรมีการบันทึกและรายงานการส่งต่อ ($\bar{X} = 4.17$, $SD = 0.72$) โรงเรียนควรมีการจัดเก็บและแปลผลภายหลังการส่งต่อ ($\bar{X} = 4.17$, $SD = 0.72$) ตามลำดับ

ในส่วนของขั้นตอนที่ 3 การจัดทำคู่มือและประเมินคู่มือระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีผลการพัฒนาคู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอนาคู จังหวัดนครราชสีมาผู้วิจัยได้ข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อมาวิเคราะห์ให้ได้ประเด็นในการนำมาจัดทำร่างคู่มือ โดยสรุปผลวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาพัฒนาคู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอนาคู จังหวัดนครราชสีมาซึ่งผู้วิจัยได้นำมาพิจารณาได้องค์ประกอบ ดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ 2) ขอบเขต คำจำกัดความ 3) ความรับผิดชอบ 4) ขั้นตอนการปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5) ด้าน 5) เอกสารอ้างอิง แบบฟอร์มที่ใช้ และเอกสารบันทึก 6) ความรู้เพิ่มเติมในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่วนผลการประเมินคู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอนาคู จังหวัดนครราชสีมา ได้ผลการประเมินคู่มือในครั้งนี้โดยมีการประเมินใน 2 ด้านคือด้านความเหมาะสมและด้านความเป็นไปได้ การประเมินคู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองจาน เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ด้านงานระบบดูแลช่วย

เหลือนักเรียน พบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อคู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอนาคู จังหวัดนครราชสีมา ด้านความเหมาะสม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$, $SD = 0.17$) โดยมีข้อที่ได้ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 5.00$, $SD = 0.00$) มี 5 ข้อ คือ 1) หน้าปกและรูปเล่มสวยงาม 2) ขอบเขต คำจำกัดความ ช่วยให้บุคลากรเข้าใจความหมายของคำ 3) การกำหนดความรับผิดชอบมีความชัดเจน สามารถเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียนได้ 4) ขั้นตอนการปฏิบัติงานระบบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5) ขั้นตอน มีความเหมาะสมในทางปฏิบัติ 5) แบบฟอร์ม แบบบันทึก และเอกสารประกอบต่างๆ เหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในส่วนของค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การประเมินคู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอนาคู จังหวัดนครราชสีมา ด้านความเป็นไปได้พบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อคู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอนาคู จังหวัดนครราชสีมา ด้านความเป็นไปได้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.89$, $SD = 0.14$) โดยมีข้อที่ได้ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 5.00$, $SD = 0.00$) มี 7 ข้อ คือ 1) คำแนะนำของคู่มือมีความเป็นไปได้ที่ผู้ใช้จะเกิดความเข้าใจและนำไปเป็นแนวทางในการใช้คู่มือ 2) การกำหนดความรับผิดชอบมีความเป็นไปได้ที่จะทำให้อุบัติการณ์ที่และปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 3) ขั้นตอนการดำเนินงานที่ระบุในคู่มือมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง 4) แบบฟอร์ม แบบบันทึก และเอกสารประกอบต่าง ๆ ที่ระบุในคู่มือมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ 5) คู่มือมีความเป็นไปได้ที่จะช่วยส่งเสริมให้ครูเห็นความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 6) คู่มือมีความเป็นไปได้ที่ทำให้บุคลากรใน

โรงเรียน รู้จักงานและหน้าที่ของตนเอง 7) คู่มือมีความเป็นไปได้ที่จะทำให้ผู้บริหารสามารถติดตามการปฏิบัติงานในแต่ละลำดับขั้นได้

การอภิปรายผล

จากการศึกษาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และจัดทำคู่มือและประเมินคู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอนาคู จังหวัดนครราชสีมา มีข้อค้นพบของการวิจัยในแต่ละขั้นตอนมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การดำเนินระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านหนองจานอำเภอนาคู จังหวัดนครราชสีมา มีองค์ประกอบ คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนาเด็ก 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน 5) การส่งต่อนักเรียน อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนบ้านหนองจานมีการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ให้โรงเรียนทุกแห่งดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การศึกษาระบบดูแลนักเรียน จากการสนทนากลุ่มปัญหาที่พบคือ ครูยังขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน โรงเรียนยังไม่มีแผนในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ไม่มีความหลากหลาย ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบไม่เข้าใจแนวปฏิบัติทำให้การดำเนินงานไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ขาดการประสานงานกันทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน และขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับ Namkasem. (2014) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 - 7

พบว่า ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า มีปัญหาการดำเนินงาน ได้แก่ ไม่มีการวางแผนการประชุมวางแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน ขาดระบบการจัดการที่ดี เครื่องมือที่ใช้ไม่มีความหลากหลาย ครูขาดความรู้ความเข้าใจและไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินงาน ขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดการนิเทศติดตามและขาดความต่อเนื่อง ในการดำเนินงาน โรงเรียนบ้านหนองจานมีการดำเนินตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแต่การดำเนินงานยังไม่จริงจังไม่ต่อเนื่อง ไม่มีการประชุมเพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน ดังนั้นเพื่อให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมีประสิทธิภาพ โรงเรียนบ้านหนองจาน ควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องให้ตระหนักถึงความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการดำเนินงานที่จริงจังและต่อเนื่อง มีการประชุมเพื่อปรึกษาร่วมกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงาน และมีการประสานงานกัน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ Yanglue (2015) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมีมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนชุมชนวัดตะเคียนงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 พบว่า แนวทางการพัฒนาโดยรวมมี ดังต่อไปนี้ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โรงเรียน ควรจัดทำเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลของนักเรียน จัดทำแบบประเมินพฤติกรรมเด็ก ด้านการคัดกรอง นักเรียนโรงเรียนควรสร้างเครื่องมือในการคัดกรองนักเรียนให้เป็นรูปแบบเดียวกัน จัดอบรมให้ความรู้ ในด้านการคัดกรองนักเรียนให้แก่ครู ประชุมชี้แจงให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ด้านการส่งเสริมนักเรียน โรงเรียนควรขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่น ประชุมวางแผน กำหนดนโยบายในการส่งเสริม นักเรียนใน

ด้านต่าง ๆ ส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนทั้งจากผู้เรียนและผู้ปกครอง ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา โรงเรียนควรเชิญผู้เชี่ยวชาญหรือผู้รู้ให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างน้อยปีละ ครั้ง โรงเรียนจัดประชุมร่วมกับ ผู้ปกครองอย่างน้อยภาคเรียนละครั้ง จัดทำตู้รับฟังความคิดเห็นจากนักเรียนโดยรักษาความลับของนักเรียน เพื่อแสดงความไว้วางใจในการแสดงออกถึงปัญหาที่นักเรียนพบ และมอบหมายงานให้ครูที่นักเรียนไว้วางใจ ที่สุดในการเป็นที่ปรึกษาแก่นักเรียนด้านการส่งต่อนักเรียน โรงเรียนควรสร้างพันธมิตรและเครือข่าย ทั้งภาคเอกชนและภาครัฐในการส่งต่อนักเรียนเมื่อประสบปัญหา

2. การศึกษาความต้องการในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของบุคลากรโรงเรียนบ้านหนองจาน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนพบว่า ความต้องการของบุคลากรในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมมีความต้องการพัฒนาอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความต้องการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด 5 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรกคือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมนักเรียนและด้านการคัดกรองนักเรียน อาจเป็นไปได้ว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนเห็นความสำคัญของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แต่ทั้งนี้การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านหนองจาน ยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร จึงมีความต้องการพัฒนาเพื่อให้การดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของSirisalung (2007) ได้ศึกษาปัญหาและความต้องการในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ

เขต 1 - 3 พบว่า โดยภาพรวม ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อความต้องการในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความต้องการในการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน คือ ด้านการคัดกรองนักเรียน อยู่ในระดับมาก 4 ด้าน คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาและด้านการส่งต่อ

3. การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ได้พัฒนาคู่มือตามหลักการพัฒนาคู่มือได้ องค์ประกอบ มีดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ 2) ขอบเขต คำจำกัดความ 3) ความรับผิดชอบ 4) ขั้นตอนการปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5) ด้าน 5) เอกสารอ้างอิง แบบฟอร์มที่ใช้ และเอกสารบันทึก 6) ความรู้เพิ่มเติมในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Office of the Public Sector Development Commission. (2009, p. 33) ได้เขียนถึง องค์ประกอบของการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานมีอยู่ทั้งหมด 8 ส่วน ดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ 2) ขอบเขต 3) คำจำกัดความ 4) ความรับผิดชอบ 5) ขั้นตอนการปฏิบัติงาน 6) เอกสารอ้างอิง 7) แบบฟอร์มที่ใช้ 8) เอกสารบันทึก และสอดคล้องกับแนวคิดของ Somsri (2015, p. 39) ได้สรุปองค์ประกอบที่สำคัญของคู่มือ ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คำชี้แจงการใช้คู่มือและวัตถุประสงค์คู่มือ ส่วนที่ 2 เนื้อหาสาระ แบบกิจกรรมและการวัดประเมินผล และส่วนที่ 3 แหล่งอ้างอิง ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญของคู่มือนั้น จะต้องง่ายต่อการทำความเข้าใจ มีวิธีการใช้ไม่สลับซับซ้อน การนำเสนอแหล่งความรู้ สื่ออุปกรณ์มีความสอดคล้องกับเนื้อหาหรือกิจกรรม

ผลการประเมินคู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ตามความคิดเห็น

ของผู้เชี่ยวชาญ พบว่าด้านความเหมาะสม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ คู่มือมีความเหมาะสมกับผู้ศึกษาค้นคว้า มีความทันสมัย ให้ความรู้ที่ถูกต้อง ชัดเจน เข้าใจง่าย สามารถสร้างความรู้ ความเข้าใจ ปฏิบัติตามแนวทาง ขั้นตอนและวิธีการได้อย่างเหมาะสม รูปเล่มมีความสวยงาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Jongvutvetand Ninpun (1999, pp. 17-18) ได้กล่าวถึงลักษณะที่ดีของคู่มือที่ดี ดังนี้ 1) ด้านเนื้อหา เนื้อหาสาระหรือรายละเอียดในคู่มือควรตรงกับเรื่องที่ศึกษา และไม่ยากจนเกินไป เพื่อทำความเข้าใจได้ง่ายและควรมีการปรับปรุงเนื้อหา คู่มือให้ทันสมัยอยู่เสมอ 2) ด้านรูปแบบ ตัวอักษรที่ใช้ควรมีตัวโต และมีรูปแบบที่ชัดเจน อ่านง่าย 3) ด้านการนำไปใช้ ควรระบุขั้นตอน วิธีการใช้คู่มือให้ชัดเจน มีแผนภูมิ ตาราง ตัวอย่างประกอบ ให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง มีข้อมูลเพื่อสามารถใช้เพื่อประสานงานต่าง ๆ ได้สะดวกรวดเร็วและบอกสิทธิประโยชน์และข้อควรปฏิบัติให้เข้าใจง่าย ด้านความเป็นไปได้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคู่มือมีความเป็นไปได้ที่ผู้ใช้จะเกิดความเข้าใจและนำไปเป็นแนวทางในการใช้คู่มือ ขั้นตอนการดำเนินงานที่ระบุในคู่มือมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง คู่มือมีความเป็นไปได้ที่จะช่วยส่งเสริมให้ครูเห็นความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คู่มือมีความเป็นไปได้ที่ทำให้บุคลากรในโรงเรียน รู้จักงานและหน้าที่ของตนเองและคู่มือมีความเป็นไปได้ที่จะทำให้ผู้บริหารสามารถติดตามการปฏิบัติงานในแต่ละลำดับขั้นได้ สอดคล้องกับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Jarungsiravat (2011, p. 3) คู่มือเป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์ เพราะ 1) เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน 2) ช่วยทำให้แต่ละงาน แต่ละแผนก รู้จักงานซึ่งกันและกันทำให้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการประสานงาน 3) เมื่อมีการโยกย้ายตำแหน่งบุคลากร มีการปฏิบัติงานใหม่ทดแทนสามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว โดยการเรียนรู้จากคู่มือ 4) ลด

ข้อผิดพลาดในการดำเนินงาน 5) บุคลากรสามารถทำงานแทนกันได้ 6) เป็นเครื่องมือในการอบรม สอนงาน 7) เป็นเอกสารอ้างอิงในการทำงาน 8) ผู้บริหารสามารถติดตามการปฏิบัติงานในแต่ละลำดับขั้นได้ 9) ช่วยลดการตอบคำถามระหว่างการทำงาน 10) ลดข้อขัดแย้งที่อาจเกิดจากการทำงานได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nithirak (2012) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาคู่มือระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านทองค้ำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 ได้กล่าวถึงประโยชน์คู่มือปฏิบัติงานว่า ประโยชน์ของคู่มือมีมากมาย และขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดทำคู่มือนั้น ๆ ว่าต้องการส่งผลในลักษณะใด ซึ่งผู้จัดทำคู่มือ ต้องคำนึงถึงประโยชน์ และคุณลักษณะของคู่มือ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า โรงเรียนมีปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนั้นโรงเรียนควรมีการประชุมวางแผนการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นการกระตุ้นให้บุคลากรเห็นความสำคัญ และเพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงานให้เป็นแนวทางเดียวกัน

1.2 จากผลการวิจัยที่พบว่า บุคลากรมีความต้องการในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับมาก ดังนั้น โรงเรียนบ้านหนองจานหรือโรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียงกัน ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูล เพื่อวางแผนนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชื่อมโยงกับการพัฒนางานฝ่ายต่างๆ ของโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพต่อการบริหารงานต่อไป

1.3 จากผลการวิจัยที่พบว่า คู่มือมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการนำไปใช้ ดังนั้น ผู้บริหารและผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรส่งเสริมให้มีการนำคู่มือการ

ดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไปใช้และพัฒนาให้ตรงกับบริบทของแต่ละโรงเรียน สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาครูให้เป็นผู้มีความรู้ด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเชิงคุณภาพในโรงเรียนที่มีผลงานดีเด่นด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับประเทศ เพื่อเป็นรูปแบบการพัฒนาครูระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนหลังการใช้คู่มือระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองจาน อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

2.3 ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยเป็นการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ

2.4 ควรมีการวิจัยเพื่อส่งเสริมและพัฒนาครูผู้รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

Reference

- Bannongjanschool. (2016). *Self Assessment Report*. NakhonRatchasima: Academic Department, Bannongjanschool. [In Thai]
- Burikul, T., &Pongsaksri, M. (2007). *Focus Group : Technology for participation and Data Collection for Research*. Bangkok: Ngandee Graphic. [In Thai]
- Chooto, N. (1995). *Assessment of the project* (4th ed.). Bangkok : PN printing. [In Thai]
- Changkwanu, et al. (2005). *Technical writing and producing texts* (3rd edition). Bangkok: Chulalongkorn University. [In Thai]
- Jarungsiravat, R. (2011). *Technical Manual Writing*.KhonKaenKhonkaen University: Document Manufacturing Center Office of the President Office of the President. Retrieved from medinfo 2.psu.ac.th/personal/Data/T1.doc. [In Thai]
- Jongvutvet, K., &Ninpun, M. (1999). *Study and preparation of work manuals Local volunteers to maintain the cultural heritage* (Research Report). NakhonPathom: Silpakorn University. [In Thai]
- Namkassem, B. (2014). *A study of problems and Solutions on student caring and supporting operation system of educational opportunity expansion schools under NakhonRatchasima primary educational service area office 1-7*. A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Master Degree of Educational Administration, NakhonRatchasima Rajabhat University. [In Thai]

- Nithirak, R. (2012). *A Manual on the student process in the supporting system for Bantongkung school student*. Master's project, M.Ed. (Education). Srinakharinwirotuniversity. [In Thai]
- Office of the Basic Education Commission. (2003). *Management of Student Support System Todevelop life and solve social crisis*. Bangkok : Supervisors of the Department of Education 5. [In Thai]
- Office of the Basic Education Commission. (2004). *Implementation of Student Support System*. Bangkok: Express Transportation Organization of Thailand. [In Thai]
- Office of the Public Sector Development Commission. (2009). *Preparation of the manual*. Bangkok: K. Polpim Printing (1996). [In Thai]
- Office of the National Economics and Social Development Board. (2011). *The Eleventh National Economic and Social Development Plan (2012 - 2016)*. Bangkok: Prime Minister's Office.
- Stufflebeam, D.L. (1975). *Meta-Evaluation. Occasional Paper No.3*. Michigan: WesternMichigan University Evaluation Center, Kalamazoo, Michigan.
- Sirisalung, k. (2007). *A study of problems and needs in operation counseling system as perceived by adminitrators and teachers in the basic education schools under the office of Chaiyaphum educational service area zone 1-3*. A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Master Degree of Educational Administration, NakhonRatchasimaRajabhatUniversity. [In Thai]
- Srisaart, B. (2545). *Preliminary research* (3th ed.). Bangkok: Suveeriyasarn. [In Thai]
- Somsri, M. (2015). *The Manual Development of Academic Competency develop for Teacher in school under the office of Udonthani Primary Educational Service Area 2*. Master's project, M. Ed. (Education Administration), MahaSarakhm University. [In Thai]
- Suwannarod, et al. (1992). *The path of advancement Teachers: A Guide to the preparation of the technical tasks*. Bangkok: Pradipat printing. [In Thai]
- Williams, F. M. (2007). Student assistance programs (SAP): An organizational and theoretical perspective on building bridges for healthy youth. *Educational Researcher*, 4(3), 167-186.
- Yanlue, O. (2015). *Problems and guided development for student assistant process of primary school in Chumchonwattakienngam School under the office of Rayong educational service area 2*. A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Master Degree of Educational Administration, Burapha University. [In Thai]